

תורה שבת

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י

י"ל לוימיר רבבות אלפי ישראל ע"י קרן תר"ג לטובת נשמת הרבני הנגיד הנכבד הר"ח ר' אריה (לייבל) ברה"ח ר' יונה רובין ז"ל

פרשת ואתחנן

מנחם אב תשפ"ה | גיליון פ"א (שנה ב')

שבת של תורה פנינים מאירים לשולחן השבת

רוצח של פת"ח וקמ"ץ

בפרשת השבוע אנו לומדים שוב את עשרת הדברות שניתנו בסיני. בשעה שקוראים את הקריאה בציבור, בטעם העליון, הרי הניקוד הוא (דברים ה, יז) **לֹא תִרְצַח**, בניקוד קמ"ץ תחת האות צד". אולם כאשר לומדים ביחיד, קוראים **לֹא תִרְצַח**, בניקוד פת"ח תחת האות צד".

אמנם ההסבר פשוט לכך, משום שבטעם העליון כל דיבור מעשרת הדברות הוא פסוק לעצמו, ולפי כללי הדקדוק בסוף פסוק מנקדים בקמ"ץ (ביאור הלכה סי' תצד). אולם גדולי הדורות העמיסו גם רמזים נפלאים ומאלפים בשינוי הניקוד הזה.

הגאון מוילנא זי"ע (מובא בקול אליהו), וכן הגאון בעל 'בן איש חי' זי"ע בספרו 'בן יהודה' (מכות ז, א), מסבירים זאת, על פי דברי הגמרא (ע"ז יט, ב) שדרשו את הכתוב (משלי ז, כו) **כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפְלִיחַ** - זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה, יַעֲצָמִים כָּל הָרָגִיף. זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה.

הרי לנו שישנם שני אנשים הנחשבים בבחינת רוצחים, האחד - מי שפותר את פיו להורות הוראה בזמן שהוא אינו ראוי לכך. ויש גם להיפך - מי שסותר וקומץ את פיו שלא להורות הוראה, כשהוא כן ראוי לכך.

זה הרמז בשתי צורות הניקוד של 'לא תרצח', פת"ח וקמ"ץ, יש מי שהוא רוצח בבחינת 'פתח' - כשפותר פיו, ויש רוצח בבחינת 'קמץ' כשהוא קומץ וסוגר את פיו...

לא תרצח, בנתינת צדקה

פנינה נפלאה נוספת כתב הגה"צ רבי מנחם מענדל שפירא זצ"ל, בספרו 'מאזני צדק': כשאדם נותן צדקה, עלול לפעמים להיכשל בחטא של רציחה, ודבר זה יכול להיות בשני אופנים, האחד - כפי שנפסק בהלכה (שו"ע י"ד רמז, א) שהנותן צדקה צריך להיזהר שהעני לא ימות בזמן שהוא ממתין לקבלת הלחם, אלא יתן לו תיכף ומיד. והשני - הנותן צדקה לעני ברבים ובפרהסיא, הרי הוא מלבין פניו שגם הוא נחשב כשופך דמים.

זהו הרמז, שכאשר קוראים בציבור, מה שרומז על הנותן צדקה בציבור ובפרהסיא, יש לקיים 'לא תרצח' בניקוד קמ"ץ, כלומר לקמץ ידו שלא לתת בציבור, כדי שלא לבייש את העני, כי הבושה נחשבת כרציחה. וכאשר קוראים ביחיד, שלא בפרסום, גם אז יש להיזהר מרציחה, ולקיים לא תרצח בפת"ח, דהיינו שימחר לפתוח את ידו טרם ימות העני ויתחייב משום לא תרצח...

אוצר התורה יהלומים מתוך הפרשה

וַיִּדְעַת הָיִים וְהַשֶּׁבֶת אֶל לִבָּהּ (ד, לט)

וַיִּדְעַת הָיִים - אבל הידיעה כשלעצמה אינה התכלית, אלא העיקר הוא - וְהַשֶּׁבֶת אֶל לִבָּהּ, שהאמונה גם תחדור אל עומק הלב ותהפוך לחלק ממך.

(הגה"ק בעל חידושי הרי"ם מגור זי"ע)

מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם (ה, כו)

חז"ל אמרו שהרשעים הם ברשות לבם, אבל הצדיקים לבם ברשותם. על זה אמר הקב"ה למשה: מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם, שלבבם יהיה שייך להם ויהיה ברשותם.

(הגה"ק בעל חתם סופר זי"ע)

וַיִּצְנֶנּוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה וְגו' לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים לְחִיתָנוּ כְּהִימֵי הָהָא (ו, כד)

אם אנו נקיים גם מצוות שהם חוקים, למעלה מהשכל וההבנה, מידה כנגד מידה גם הקב"ה ישפיע לנו תמיד שפע פרנסה למעלה מהטבע. לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים לְחִיתָנוּ כְּהִימֵי הָהָא - כמו שכאן במדבר אנו זוכים למן ובאר למעלה מהטבע.

(הגאון רבי יצחק חזן זצ"ל, מחכמי קובלנקה במרוקו ומרבני חיפה)

שערי תורה קבט מסכם ומבוא לפרשת השבוע

בפרשת ואתחנן מכין משה רבינו את בני ישראל לקראת כניסתם לארץ ישראל. הוא מעורר אותם בחובת ומעלת שמירת מצוות ה', והוא גם מציין את חובתם לזכור את מעמד קבלת התורה בו שמעו את דבר ה' מתוך האש.

תחינת משה להיכנס לארץ • שכר ותועלת בשמירת המצוות • מעמד קבלת התורה ועשרת הדברות • איסור עשיית פסל • התרחקות מהגוים • התעוררות תשובה באחרית הימים • ערי מקלט • פרשת שמע • אהבת ה' לבני ישראל.

מה בפרשה:

נושאי הפרשה:

א. תפילה למשה

משה רבינו התחנן לפני ה' שיזכה להיכנס לארץ ישראל, אולם ה' אמר לו שלא יתפלל עוד כי הגזירה לא תתבטל, אלא יהושע הוא יכניס את העם. משה רק יעלה לראש ההר ויראה משם את כל הארץ.

ב. שמירת המצוות

בפרשה זו מזהיר משה את בני ישראל באריכות על החובה לשמור את המצוות, לא להוסיף עליהם ולא לגרוע מהם, כי רק כך ייחשבו כחכמים בעיני הגוים, ולמען ייטב להם כל הימים, ולמען ילמדו ליראה את ה'.

ג. מתן-תורה

משה מזכיר את הנסים ביציאת מצרים, ושה' בחר בישראל לו לעם. ומזהיר את ישראל לזכור את מתן תורה בסיני, שם ראו כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, וללמד כל זאת לדורות הבאים. הוא חוזר כאן על עשרת הדברות, ומציין את העובדה שבני ישראל ביקשו לשמוע את הדברות מפי משה, ולא מפי ה'.

ד. עבודה זרה

בני ישראל מזהירים שלא לעשות פסל וכל צורה, ושלא לנסות את ה'. העונש על חטא עבודה זרה הוא - גלות מהארץ. אולם באחרית הימים ישובו בתשובה עקב הצרות, והקב"ה יקבל את תשובתם.

ה. ערי מקלט

משה הקים שלש ערי מקלט בעבר הירדן,

מבט על פרשת עקב רבע"ט

מה בפרשה: פרשת עקב מתחילה ועד סופה עמוסה בדברי מוסר והתעוררות ליראת שמים ושמירת המצוות, אשר בזכות זה יוכי ישראל לחול את ארץ ישראל, והקב"ה יעשה להם נסים ויגדל מפניהם גוים גדולים ועצומים.

נושאי הפרשה: ברכות לשומרי מצוות • מצות איבוד האומות ואיליהם • גירוש האומות בזכות שמירת המצוות • לזכור שהשפע בא מאת ה' • חטא העגל • לחות שניות • הבדלת שבת לוי • פרשת היראה • שבח הארץ • ברכת המזון • פרשת ויהי אם שמעו • מצוות תפילין ומזוזה • לימוד תורה עם הבנים.

חיים של תורה קיעלת וחשיבות לימוד חומש ורש"י

חזק ב'לומדות'!

"רצוני שימסרו בשמי לבחורים, שרצוני וחפצי שיחזקו את ענין לימוד חומש ורש"י. ולהדגיש לבחורים שמי שמקפיד לסיים בכל שבוע חומש ורש"י, הרי הוא חזק ב'לומדות' יותר ממני שאינו לומד רש"י על הפרשה".

(מורן פוסק הדור בעל שבת הלוי זי"ע, הובא בספר 'רב רבנן')

לב דעת

הכרת והבנת מושג בתורה

לשונות של תפילה

בתחילת הפרשה כותב רש"י על הפסוק (דברים ג, כג) וְאַתְּחַנּוּ אֵלָּהּ: "זה אחד מעשרה לשונות שנקראת תפילה, כדאיתא בספרי, ע"כ. למרבה הפלא, שם בספרי אכן נאמר שיש עשר לשונות של תפילה, אך הספרי מיד הולך ומונה שלשה עשר לשונות, ואלו הן: א. ועקה. ב. שוועה. ג. נאקה. ד. ביצור. ה. קריאה. ו. רינה. ז. פגיעה. ח. נפול. ט. פלול. י. עתירה. יא. עמידה. יב. חילוי. יג. תחנה. ואכן בלוקט שמעוני (רמז תתיא) יש גירסא 'שלש עשרה לשונות נקרא תפלה'. אבל במדרש רבה (ב, א) יש שימוש של עשרה לשונות בלבד (ונשמטו) שם שלשת הלשונות של: עתירה, עמידה, חילוי. וראה במשכיל לדוד על רש"י שכתב ליישב את דברי הספרי שיש כמה לשונות כפולים שנחשבים כאחד.

עיניים לראות הבנת מילה אחת בתורה

נִשָּׁל

את המילה לְנִשָּׁל או נִשָּׁל, אנו פוגשים בשפת ימינו במשמעות של הפקעת זכות של אדם בנכס מסוים, או שלילת תפקיד או סמכות. כמו למשל: 'האב נישל את כל בני משפחתו מהצוואה'; 'המנהל החליט לנשל אותו מתפקיד המזכירות'.

לא נשמע בימינו על שבת עליה לתורה של חתן בו החלו לְנִשָּׁל מעזרת הנשים חבילות מיני מתיקה על התהן...

אולם רש"י בפרשת השבוע על הפסוק (דברים ו, א) וְנִשָּׁל אִיִּם רַבִּים, מפרש: 'ונשל - לשון השלכה והתזה, וכן (דברים יט, ה) ונשל הברזל'. גם הגמרא במסכת ביצה (לה, ב) מתארת מצב בו אדם משליך פירות דרך הארובה שבגג אל תוך הבית, בלשון 'משילין', על שם הפסוק (דברים כח, מ) פִּי יִשָּׁל וַיִּתֶּךָ. הוי אומר: הפירוש של המילה לְנִשָּׁל הוא: להשליך/להשיר/להתיז וכדו' (כל פעם לפי העניין המתאים).

ואנשים לשמוע בללי רש"י הק' בדקדוק הראשון

מִזְרְחָה או מִזְרְחָה?

ר' זרובבל הוא מאותם יהודים שניחנו בחוש שמיעה מפותח, בנוסף לקשב וריכוז באיכות גבוהה, כך שהוא הראשון שמוזהה כל טעות קלה של הקורא בקריאת התורה, והוא הראשון שנועץ לתקן את הטעויות בקריאה. בעיקר כשמדובר בטעות קריאה כזו המשנה את משמעות המילה. כמו למשל בפרשת ואתחנן, בה מופיעה פעמיים המילה 'מזרח', כל פעם בניקוד אחר, בעל משמעות שונה.

בפסוק אחד נאמר (דברים ד, מא) אַז יִבְדִּיל מִשֶּׁה שְׁלֹשׁ עָרִים עִבְרִיָּה מִזְרְחָה שְׁמֶשׁ, הניקוד הוא 'מִזְרְחָה', וכפי שרש"י מסביר: 'מזרח-שמש, לפי שהוא דבוק נקודה ר"ש בחטף (-שווא), מזרח של שמש, מקום זריחת השמש', עכ"ל. ביאור הדברים: תיבת 'מזרח' בפסוק זה, אינה משמשת כשלוש לעצמו, ואינה 'שם דבר' שפירושו הצד המזרחי, אלא תיבת 'מִזְרְחָה' הוא מלשון זריחה, וכשהיא דבוקה למילה 'שמש', פירושה: 'הזריחה של השמש'. ופירוש הכתוב: אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מִזְרְחָה-שְׁמֶשׁ, כלומר: בצד של זריחת השמש.

אבל להלן בפרשה יש עוד פסוק (שם מט) וְכָל הַעֲרֵבָה עִבְרִיָּה מִזְרְחָה, כאן הניקוד מורה שהוא לשון לעצמו, דהיינו שם דבר של הצד המזרחי.

נישא השביעי

בבל מידה ומידה

וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל לְבָבְךָ וְכָל נַפְשְׁךָ וְכָל מְאֹדְךָ (דברים ו, ה). וְכָל מְאֹדְךָ - כָּל מִדָּה וּמִדָּה שְׁמוּדָד לָךְ, בֵּין בְּמִדָּה טוֹבָה, בֵּין בְּמִדָּה רָעָה, וְכָן דָּוִד הָיָא אֲמִיר (תהלים קטו, יג) כּוֹס יִשְׁעוֹת אֶשָׁא וְגו' (שם א) צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא (רש"י).

כולנו תפילה שללל יהודי יהיה אך טוב וחסד תמיד. אבל כל אדם עובר גם רגעים של התמודדות. ברגעים אלו חשוב להיזכר בדברי רש"י אלו, שהוא למעשה פסוק שאנו אומרים בכל יום בקריאת שמע, ובכל מאריך - בכל מדה שהקב"ה מודד לך, תמשיך לאהוב את ה' ולהודות לו (ברכות נד, א).

זו עבודת חיים של התחזקות באמונה ש'כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד', וכפי שנוכל ללמוד גם מהסיפורים שלפנינו, כמה היו גדולי הדורות חזורים במידה זו, להודות ולהלל לה' בכל מצב.

מודה אני - בחוסר כל

בשעה שהוגלה הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זי"ע לסיביר, על ידי מלכות הרשעה ברוסיה, היה זאת בפתע פתאום, מהרגע לרגע. אנשי הקג"ב באו לביתו, והוא לבוש בחלוק בית דק, וכך הוציאו אותו החוצה בחופזה, כאשר בחוץ השתוללה סופת קור מקפיאה, ללא נתינת שהות כל שהיא להתלבש ולהצטייד במעיל החורף. כך הובילוהו לערבות סיביר, ללא טלית ותפילין, וללא כל צידה לדרך.

ביום הראשון לבואו לסיביר, כשקם בבוקר ורצה לומר 'מודה אני', נתעצב לרגע בליבו ותמה לעצמו: 'הלא לכאורה אין לי פה שום דבר שיכול אני להודות עליו להשם יתברך, לא טלית לא תפילין, לא ספרים ולא בגד ראוי לקור המקפיא. את הכל לקחו ממני. ואני אסיר בין האסירים...' אולם תיכף ומיד התחזק ברוחו, ומיד החל אומר ברגש: 'אמנם אין לי כלום; את הכל לקחו ממני; אך את אמונתי בהשם יתברך לא יוכלו לקחת ממני לעולם! על זה אני קורא בקול ואומר מודה אני לפניך מלך חי וקיים, על מה ולמה? על כי 'רבה אמונתך' - על האמונה שיש לי בך'!

ברבות הימים כשפגש רבי יחזקאל אברמסקי זי"ע את הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע סיפר לו את סיפור ה'מודה אני' שלו. התלהב הרי"צ ואמר לו: כל בריאת מחוץ סיביר היתה כדאית רק בכדי להשיג אמונה כזאת בהקב"ה!...

רק לאהוב אותך!

המשגיח הנודע, הגה"ח רבי גד (גדלי') איינר זצ"ל, שתה את כוס התרעלה בשנות השואה עד תומה. סיפר אחד מתלמידיו: בהגיעו לשערי מחנה בוכנוואלד, תשושים ועייפים, סובלים ומרוטים, היה זה לילה אפל, והכל סביב היה קודר ומייאש,

'דיין האמת' כמו 'שהחיינו'

כאשר נפטרה בדמי ימיה בתו של הגאון רבי אליהו דוד רבינוביץ-תאומים זי"ע, הידוע בשם 'האדר"ת', הוכרז שההלוייה תהיה בשעה אחת בצהרים. והנה בהגיע השעה היעודה התאסף קהל עצום ליד הבית, ורק אביה של הנפטרת, עדיין לא נראה. בני הבית דוחו שהגאון הסתגר בחדרו ואי אפשר להוציאו משם.

הנוכחים שיערו שכנראה האדר"ת שבור ורצון ואינו מוצא כוחות בנפשו נוכח האסון הכבד. רק כחלוף עשרים דקות תמימות מהזמן שנקבע יצא הגאון מחדרו וההלוייה החלה. לאחר מכן הסביר הגאון את סיבת איחורו ואמר: חז"ל אמרו שחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ועל כן לפני ההלוייה עשיתי חשבון נפש לעצמי, וזכרתי את ברכת ה'שהחיינו' שבירכתי בעת לידתה של הנפטרת, וראיתי שעדיין לא הגעתי כעת למצב שבו אוכל לברך עתה ברכת דיין האמת באותה שמחה. לכן הוצרכתי לאותן עשרים דקות, כדי לעבוד על עצמי ולהגיע להרגשה של 'כשם שמברך על הטובה'---

חכמת התורה

אמרות חכמה ופניני שפר מגדולי הדורות על פרשת השבוע

הרגע שמכוונים בתפילה...

וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל לִבְכָּה (דברים ד, לט)

את זו דרש הרה"ק בעל אמרי יוסף מספינקא זי"ע: לצערנו, יש אנשים שאינם מכוונים בתפילה, ומחשבותיהם משוטטות במקומות אחרים. אולם יש מקום אחד בתפילה ששם כולם מכוונים, והוא: כאשר מגיעים לאמירת שיר של יום, 'היום יום... בשבת שבו היו הלויים אומרים'. זהו הרגע שאדם חייב להתנער מהרהורי ולחשוב באיזה יום בשבוע הוא נמצא כעת... בדרך צחות, הוסיף הרה"ק, זה הרמז בפסוק: וַיִּדְעַת הַיּוֹם - כשאתה צריך לומר 'היום יום', ולדעת איזה יום הוא כעת, אזי וְהַשַּׁבָּת אֶל לִבְכָּה, בהכרח תיתן אל ליבך מה אתה אומר...

שבתות הקיץ והחורף...

שְׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת (דברים ו, ב). ובראשונות הוא אומר (שמות כ, ח) 'זכור', שניהם בדבור אחד ובתיבה אחת נאמרו (רש"י).

חז"ל דרשו (מכילתא) 'זכור' - מלפני, ו'שמו' מלאחריו, מכאן שמוסיפים מחול על הקודש, כלומר מ'זכור' למדים להוסיף מחול על הקודש בערב שבת, ומ'שמו' למדים להוסיף במוצאי שבת.

בדרך מליצה אמר הגה"צ רבי יחזקאל מערץ זי"ע, בעל תפארת יחזקאל: לא לחינם נאמר 'זכור' דוקא בפרשת יתרו, כי פרשה זו קוראים בתקופת החורף כאשר הימים קצרים, ואז נחוץ לזרז על תוספת שבת בערב שבת, שלא לאחר את כניסת השבת, כי היום קצר והמלאכה מרובה... ולא לחינם נאמר 'שמו' בפרשת ואתחנן, אותה קוראים בימות הקיץ, כאשר הימים ארוכים והשבת יוצאת בשעה מאוחרת, אזי חובה להזהיר 'שמו', להוסיף על הקודש במוצאי שבת, לבל יחטפו את ההבדלה מוקדם מדי...

עסקת חבילה...

וְלֹא תִחְמַד וגו' וְכָל אֲשֶׁר לְרַעַךְ (דברים ה, יח)

יש המקנאים וחומדים בעושרו והצלחתו של פלוני, אולם אינם שמים לב שגם אם פלוני נראה בפסגת האושר, יש לו את הקשיים וההתמודדויות שלו. זהו שרמז הכתוב - אומר המגיד הגה"צ רבי יענקל'ה גלינסקי זי"ע - וְלֹא תִחְמַד, כי אם תחמוד את מה שיש לחברך, דע לך שאי אפשר לקחת רק את הדברים הטובים שיש לחברך, אלא - וְכָל אֲשֶׁר לְרַעַךְ, מדובר בעסקת חבילה, כך שעליך להסכים לקבל את כל החבילה, גם את הצרות של חברך...

בן חמש למקרא - האמנם?!

היו לומדים בעל פה

הסבר נפלא כותב בערוך השולחן (יו"ד סי' רמה, יג): 'ונראה מפני שבימיהם שהיה כל המקרא כתוב בלא נקודות, כספר תורה שלנו, והיו צריכים להיות בקיאים בעל פה בנקודותיהם וטעמיהם, וקרי וכתבי, וחסירות ויתרות, היו צריכים לזה חמש שנים, משא"כ בזמננו זה [שיש לכל אחד חומשים מנוקדים]. וכן המשנה היו לומדים בעל פה, והיו צריכים חמשה שנים להיות בקיאים בעל פה בכל מחלוקת התנאים, משא"כ בזמן הזה.' (ושו"ש הדברים כבר כתב בשולחן ערוך הרב, הל' תלמוד תורה, פ"א ה"א, ובחות יאיר סי' קכד).

מנעו בניכם מן ההיגיון

אל שאלה זו נדרש גם הרה"ק בעל בני יששכר מדינוב זי"ע, בספרו 'מעין גנים' (פרק יב, אות ו) בו הוא כותב שהוא עצמו גם סבר תחילה ללמוד עם בניו כסדר המשנה במסכת אבות, אך חזר בו, וז"ל: 'וזהו בדעתי להתנגד בדרך הזה עם בניי בהתחילם ללמוד ספר וכו', והיה לתימה בעיני מנהג אחינו שבגולה, אבל שבתי וראיתי ונתיישבתי בדעתי וברכתי ברוך הבוחר בישראל ובמנהגיהם, כי חז"ל אמרו מנעו בניכם מן ההיגיון, על כן יש ללמד ולחנן את הנער תיכף בהתחילו להציץ פרח השכל להיות בקי בשו"ת דחכמים ומדרשות חז"ל בתורה שבע"פ, עד שיהיה תקוע בלבו פשטיות המקראות, ואז ידע להבין שטחיות המקראות ודברי נבואה עפ"י קבלת חז"ל, עכ"ל (וכ"כ בספרו מגיד תעלומה ברכות כח. ועוד).

דברים אלו כתב גם הצ"ח על דברי הגמרא (ברכות כח, ב) 'ומנעו בניכם מן ההיגיון, ופירש רש"י, לא תרגילום במקרא יותר מדאי, משום דמשכא, עכ"ל, וכתב שם הצ"ח שאין מן הנכון להרבות בלימוד המקראות, אלא בימינו יש להרגיל הילדים תיכף ומיד במשנה ובגמרא, כי הלימוד רק במקרא עלול לגרום להתעסק בהיגיון כדרך המשכילים, עיי"ש.

לא נפסק להלכה

ואילו בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' קצז) מתרץ בטוב טעם, כי הנה הרמב"ם והשו"ע (יו"ד סי' רמז) פסקו את דברי הגמרא (קידושין ל, א) לעולם ישליש אדם כל יום שליש במקרא שליש במשנה שליש בגמרא, ומוכח שכתבו הפוסקים שלהלכה אין נוקטים כדברי המשנה במסכת אבות ללמוד חמש שנים מקרא, אלא ההלכה היא כדברי הגמרא שכבר בתחילת הלימוד יש לשלש כל יום גם למשנה וגמרא, ולכן הנהיגו ללמד את הבנים באופן הזה.

ידועים דברי המשנה במסכת אבות (ה), (כא) 'הוא היה אומר [יהודה בן תימא], בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלש עשרה למצות, בן חמש עשרה לתלמוד'. אך למרות זאת, כבר מאות שנים, שבכל תפוצות ישראל אין נוהגים כסדר הזה, ללמוד מגיל חמש עד עשר - רק מקרא בלבד, ומגיל עשר עד חמש עשרה - רק משנה בלבד, ומגיל חמש עשרה - להתחיל ללמוד גמרא.

המהר"ל: 'רציתי לתקן'

רבינו המהר"ל מפראג זי"ע, שחי לפני כחמש מאות שנה, כותב בפירושו 'גור אריה' בפרשת השבוע (דברים ו, ז), דברים חריפים וקשים עד מאד, נגד מה שנהוג היה כבר בימי שלל ללמוד כסדר המשנה במסכת אבות, אלא "מלמדים עם הנער מקרא מעט מן הפרשה, ומפסיקין ומתחילין בשבוע אחרת פרשה שניה קצת מן הפרשה, ובכלות השנה לא ידע הנער, כי נשכח ממנו הראשונים...", ומיד לאחר מכן מתחילים ללמוד עמו גמרא ותוספות. מסיים וכותב על כך המהר"ל: "וכאשר רציתי לתקן מה שאפשר, הלא גם זה לא עלתה בידי, באמרם ננתקה עולו אשר הכביד עלינו". עיי"ש באריכות (ובספרו באר הגולה, דרוש התורה).

על שינוי זה מסדר הלימוד של חז"ל, כבר עורר בימינו בתקיפות גם היעב"ץ (מגדול עוז, בית מדות, עליה י"ז פרק ח; ברכת שמים, תעלה ב, אות ב). וכן עוררו עוד כמה מגדולי הדורות שביקשו להחזיר עטרה ליושנה וללמוד כסדר המשנה (עי' שלה"ק מסכת שבועות, נר מצוה, אות כג; ווי העמודים, עמוד התורה פ"ה; עמודי שש, עמוד התורה פ"ה).

לא נפסק בשולחן ערוך

אך כאמור לעיל, עובדה היא שכבר מאות שנים שבכל תפוצות ישראל נהגו כן, ואין ספק שדבר כזה שהונהג מאות שנים, זה חמש מאות שנה, בוודאי הונהג על פי גדולי הדורות עמודי העולם. והדבר אכן אומר דרשני: מדוע באמת הנהיגו כך ברוב המקומות ולא כמו שנאמר במסכת אבות? השאלה הנוספת היא: מדוע הפוסקים, הטור והשלחן ערוך, לא הביאו כלל בהלכות תלמוד תורה את כל סדר הלימוד המוזכר במסכת אבות 'בן עשר למשנה בן חמש עשרה לתלמוד'?

במסגרת מצומצמת זו לא נוכל להקיף סוגיא זו מכל היבטיה (וכמובן שאין כאן כל ענין של נקיטת עמדה לכאן או לכאן אודות שיטות שונות ללימוד החומש בימינו ונהרא נהרא ופשטיה), אך נציין בקצרה את עיקרי ההסברים שניתנו לכך.

מה חייבים לכוון בפסוק ראשון של שמע?

בפרשת השבוע אנו לומדים את הפסוק (דברים ו, ד) **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אחד**. ורש"י מפרש ומבאר: "ה' שהוא אלקינו עתה, ולא אלקי האומות, הוא עתיד להיות ה' אחד".

פסוק ראשון

נפסק בשולחן ערוך (אור"ח סי' ס, ה): 'הקורא את שמע ולא כוון לבו בפסוק ראשון שהוא שמע ישראל, לא יצא ידי חובתו'. ועוד שם (סי' סג, ד): 'עיקר הכוונה הוא בפסוק ראשון, הלכך אם קרא ולא כוון לבו בפסוק ראשון, לא יצא ידי חובתו'. אך לא נתבאר בשו"ע מה חובה מצד ההלכה לכוון בפסוק ראשון?

מלכות שמים

חידש רבי עקיבא איגר (שו"ת סי' יט) שאין מעכב בפסוק ראשון להבין את פירוש המילות, אלא די בכוונה כללית שמקבל עליו עול מלכות שמים.

פירוש המילות

אולם שאר פוסקים סוברים שמעכב גם פירוש

שני פירושים

ומה הוא פירוש המילות? א. לדעת רש"י הפירוש הוא, שה' שהוא עתה אלקינו, עתיד להיות אחד גם על האומות. ב. שאר ראשונים פירשו: ה' שהוא אלקינו, הוא המושל היחיד בכל העולמות ובכל רוחות העולם. וכתבו האחרונים שנכון לכוון את שני הפירושים, ובדיעבד יצא באחד מהפירושים.

כוונת המצוה

בנוסף, נפסק להלכה (סי' ס, ד) שמצוות צריכות כוונה במצוות דאורייתא, וסמוך לקריאה יכוון לקיים 'מצות קריאת שמע'.

הלכה למעשה

לפני הקריאה יכוון לקיים מצות קריאת שמע, ובשעת קריאת פסוק ראשון יכוון: א. קבלת עול מלכות שמים. ב. שה' אלקינו הוא יחיד בכל העולמות ובכל רוחות העולם. ג. שה' שהוא עתה אחד, עתיד להיות אחד בכל האומות.

התורה וההפטרה ביאור שייכות ההפטרה לפרשת השבוע

"נחמו נחמו עמי"

ויתגלה כבוד ה' בגאולה השלימה, וכרועה ירעה עדרי יקבץ ה' את ישראל מהגלויות. הנביא מרחיב בשבח הבורא אשר מי ידמה לו ומי ישווה לו, וכולם נחשבים כאין ואפס כנגדו.

מנהג האשכנזים והספרדים: ישעיהו פרק מ' מפסוק א' עד אחרי פסוק כ"ו.

מנהג התימנים: מוסיפים עוד פסוק אחד, בפרק מ"א פסוק י"ד 'העניים והאביונים' וגו'.

בשבת זו אנו מתחילים את סדרת ההפטרות של 'שבועה נדחמא', שבועה ההפטרות העוסקות בדברי נחמה ואין קשורות לפרשת השבוע. מטרת הפטרות אלו לנחם את בני ישראל לאחר האבלות על חורבן בית המקדש, בדברי נחמה הנמשכים במשך שבועה שבועות עד סיום השנה (לבוש סי' תכח).

בהפטרה זו מנחם ישעיהו הנביא את ישראל בבשרות הגאולה, שהקב"ה יגאלם מן האומות,

עומקה של תורה עומק ועיון בדברי רש"י בפרשת השבוע

האם נמחל העוון של בעל פעור?

על הכתוב בפרשתנו (דברים ג, כט; ד, א) **וְנֹשֵׁב בְּנֵי אֵל מֹל פִּית פְּעוּר, וְעֵתָה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל הַחֲקִים וגו',** כותב רש"י: 'ונשבע בגיא וגו' - ונצמדתם לעבודה זרה ואף על פי כן 'ועתה ישראל שמע אל החקים' והכל מחול לך'.

מחילה או השמדה

דברי רש"י אלו לכאורה מעוררים תמיהה, איך כתב רש"י על החטא של פעור 'הכל מחול לך', והרי להלן בפסוק ג' מפורש **כִּי כָל הָאִישׁ אֲשֶׁר יִלְךְ אַחֲרֵי בַעַל פְּעוּר הַשְׁמִידוּ ה' אֱלֹהֶיךָ מִקִּרְבּוֹ**, הרי שנהרגו החוטאים בבעל פעור, ואיזה היא המחילה? אתמהא?

מאהבת אדם

רבינו הט"ז בביאורו 'דברי דוד' על רש"י, מאריך לתרץ קושיא זו, על פי המבואר

בלי התראה

ואילו בספר 'דעת יששכר' תירץ באופן אחר, שאותם שחטאו בעדים והתראה הם נהרגו, אבל אלו שחטאו בלי עדים והתראה, להם מחל ה' על עוונם.

מסלול

'שינון התורה'

ספר דברים נקרא בפי חז"ל 'משנה תורה', בשל היותו - בין היתר - אף חזרה על רבים מהמצוות והמאורעות שהיו בשאר חומשי התורה

במטרה לעודד את השינון והחזרה של כל חמשה חומשי תורה עורכים אנו במסגרת המסלול החדש מדי שבוע מבחן מסכם של פרשת השבוע כראי הפרשה המקשרת מרחבי שאר חומשי התורה השונים שימו לב: המבחן הינו מבחן מעמיק (לא תשובות אמריקאיות) ומיועד למשננים ויודעי התורה שבכתב!

השבוע - פרשת ואתחנן

ייעדך המבחן על הנושאים כדלהלן:

תפילה

א. פרשתנו נפתחת בתפילתו של משה רבנו 'ואתחנן אל ה', בה הוא התפלל להקב"ה שיבטל את הגזירה שנגזרה עליו לאחר מעשה מי-מריבה שלא ייכנס לארץ.

האם והיכן בחומש במדבר, במקור המעשה של מי מריבה, מוזכרת תפילתו של משה לבטל את הגזירה?

דברות

ב. בפרשתנו אנו לומדים שוב את עשרת הדברות ששמעו ישראל במתן תורה. מה הם השינויים בין לשון הדברות בפרשת יתרו, ובין לשון הדברות בפרשתנו? (לכל הפחות 5 שינויים)

בנים

ג. בהגדה של פסח אנו אומרים 'כנגד ארבעה בנים דיברה תורה'. איזה בן מהארבעה בנים מופיע כאן בחזרת משנה תורה, והיכן מופיעים שאר שלשת הבנים?

מתן שכרה בעידה: משנני התורה בידיעה ברורה וזכים לרכוש קמין נצחי לחיי תורה ובנוסף, יתקיימו בכל שבוע הנרות על פרי יוקרה

אלה הדברים

אשר דבר משה אל כל ישראל

מוסר מפי השכינה

"ספר משנה תורה הוא ספר מוסר... על פי מה שאיתא בספרי (פרשת מטות) מוסיף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר, הינו שבשעת שאמר משה רבנו ע"ה זאת, היה זה הדבר אז היוצא מפי הקב"ה, שהיה שכינה מדברת מתוך גורנו, ולא כנבואת שאר הנביאים שאמר בלשון פה אומר ה', שמספר מה שאמר השם יתברך"

(היהודי הקדוש מפרשיסחא זצ"א)

'משנה תורה'

אל תפספס את ההזדמנות!

הצטרף עכשיו ללימוד הקדוש והנשגב של ספר דברים במגוון מסלולי הלימוד והמבחנים מעתה ועד שמת תורה הבעל"ט

שימו לב

מבחני ושיעורי התורה על כל ספר במדבר פתוחים לרווחת הציבור עד ליום ג' פרשת עקב

מתן שכרה בעידה - הנרות על פרי יוקרה ערך עם עשרות זוכים

דברים שנתחדשו

תוספת חידושים בחומש דברים על הכתוב בחומשים הקודמים

"כל פרשה שנאמרה ונשנית, לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה" (פסטה ג, א)

השבוע במדור המיוחד:

הפרטים החדשים על מעמד הר סיני

בפרשת ואתחנן אנו מוצאים חידושים על כל הנעשה סביב מעמד הבלת התורה, דברים שלא הופיעו עד כה בפרשיות יתרו ומשפטים.

לאחר עיון דקדקני בפסוקי קבלת התורה בפרשת ואתחנן, תוך השוואה לנכתב בחומש שמות, בפרשיות יתרו ומשפטים, אנו מוצאים שלל פרטים חדשים וחשובים, הכתובים לראשונה רק כאן בחומש דברים, ונציג את חלקם:

"הקהל... ליראה אתי..."

א. בפרשתנו אומר משה לבני ישראל (ד, י): 'יום אשר עמדתי לפני ה' אלהיך בחרב, באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון'.

פרט חדש זה מופיע רק כאן בפרשת ואתחנן: שבוים קבלת התורה אמר ה' למשה להקהיל את העם, במטרה שהם ישמעו את דברי ה', וייראו את ה' כל ימי חייהם, וגם ילמדו את בניהם מה ששמעו וראו.

"עד לב השמים"

ב. בפרשת יתרו אמנם נכתב שהר סיני היה בוער באש, אך בפרשתנו אנו לומדים פרט עד חדש על גודלה של האש (ד, יא): 'והיה בער באש עד לב השמים'.

פרט זה הוא חידוש המופיע רק כאן, שהאש התלקחה והגיע עד אמצע השמים.

פתיחת שבעה רקיעים

ג. בפרשתנו אנו לומדים גם את הפסוק הידוע (ד, לה) 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו', ורש"י מפרש: "כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה פתח להם שבעה רקיעים. וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים. וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת לדעת".

גם פרט זה, מתגלה לראשונה כאן בפרשת ואתחנן, ואינו מוזכר בפרשת יתרו.

"מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אתי"

ד. בפרשת יתרו (כ טז-יז) מוזכר בקיצור שבני ישראל ביקשו ממשה שהוא ידבר עמם, פן ימותו אם ישמעו קול ה', ומשה ענה להם, שלא יתייראו כי הקב"ה עשה זאת כדי לגדל אותם ובעבור תהיה יראתו על פניהם.

אולם בפרשתנו מובא כל העניין הזה בהרחבה בתוספת פרטים, שבקשה זו נמסרה למשה מפי 'ראשי השבטים והזקנים', והקב"ה ענה שהלוואי ותמיד יתייראו מלפני ה' כמו שהם מתייראים עכשיו.

וכך נאמר כאן (כ, כו) 'ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם: ותאמרו הן הראנו ה' אלוקינו את כבודו וגו' ועתה למה נמות פי תאכלנו האש הגדלה הזאת וגו', ויאמר ה' אלי שמעתי את קול דברי העם הזה אשר דברו אלי היטיבו כל אשר דברו, מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אתי ולשמור את כל מצותי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעלם".

התשתם כוחי

ה. זאת ועוד, התחדש כאן ברש"י (פסוק כד) שמושה אמר אז לישראל: 'התשתם את כחי כנקבה, שנצטערת עליכם ורפיתם את ידי כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליי מאהבה. וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני'.

"שובו לכם לאהליכם"

ו. עוד מהנעשה לאחר קבלת התורה, מובא רק בפרשת ואתחנן (דברים ה, כז) שהקב"ה אמר למשה: "לך אמר להם שובו לכם לאהליכם".

דברים המסורים ללב

שימו לב: אלו מספר דוגמאות, מני רבות, של הוספות וחידושים, ביאורים והסברים, על החומשים הקודמים, אשר יתגלו לעיני כל הלימד חומש דברים בהבנה נכונה | קחו עמכם דברים ושובו!